

"בְּנֵי צִיּוֹן"

"ניסוך המים"

אָמְרוּ חוֹז"ל (שבת כג, ב'): הֵיכָן אָנוּ מוֹצְאִים בְּתוֹרָה רִמּוֹז לְנִיסוּךְ (=יְצִיַקְת) הַמַּיִם עַל הַמִּזְבֵּחַ? וּמַשִּׁיבִים, שְׁפָתוֹב בְּיוֹם הַשְּׁנִי שְׁאָנוּ קוֹרְאִים בְּחֶג הַסְּכוּת: "וַשְּׁעִיר עֲזִים אֶחָד חֲטָאת, מְלַבֵּד עֲלֵת הַתְּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכֵיהֶם" – הֲרִי שְׁנֶאֱמַר "וְנִסְכֵיהֶם", וְלֹא "וְנִסְכָּה" (כְּמוֹ בְּכָל שְׁאָר הַיָּמִים), וּמִכָּאֵן שֵׁישׁ לָנוּ מ' מִיּוֹתֶרֶת. וְכֵן נֶאֱמַר בְּיוֹם הַשְּׁשִׁי: "וַשְּׁעִיר חֲטָאת אֶחָד, מְלַבֵּד עֲלֵת הַתְּמִיד מִנְחָתָהּ וְנִסְכֵיהָ". כְּתוֹב "וְנִסְכֵיהָ" בְּמָקוֹם "וְנִסְכָּה", וּמִכָּאֵן יֵשׁ לָנוּ י' מִיּוֹתֶרֶת. וְכֵן כְּתוֹב בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי: "בְּמִסְפָּרָם כְּמִשְׁפָּטָם", וְלֹא כְּתוֹב "כְּמִשְׁפָּט" כְּמוֹ בְּכָל יֵתֵר הַיָּמִים, וּמִכָּאֵן יֵשׁ לָנוּ מ' מִיּוֹתֶרֶת. וְקִבְּלָנוּ מִשְׁלֵשֶׁת הַפְּסוּקִים הַלְלוּ אֶת הַמֶּלֶךְ "מַיִם", וּמִכָּאֵן הֲרִמּוֹז לְנִיסוּךְ (=יְצִיַקְת) הַמַּיִם מִן הַתּוֹרָה.

וְצָרִיכִים אָנוּ לְהִבִּין, מִדּוּעַ נִרְמָז נִיסוּךְ הַמַּיִם בְּתוֹרָה, דּוֹקָא מְקַרְיָאָה בְּתוֹרָה בְּיָמִים ב', ו', ו-ז' שֶׁל חֶג הַסְּכוּת? כְּדִי לְהִבִּין זֹאת, נִבְאָר קִדְם אֶת עֲנִיָן נִיסוּךְ הַמַּיִם, שֶׁפֶן צָרִיכִים אָנוּ לְדַעַת מִדּוּעַ קִבְּעוּ חוֹז"ל אֶת נִיסוּךְ הַמַּיִם דּוֹקָא בְּחֶג הַסְּכוּת?

עַל-כֵּן אֹמֵר הָאֵר"י הַקְּדוֹשׁ, כִּי מָה שְׁצִוְנוּ הַקַּב"ה לְשַׁבֵּת בְּתוֹךְ הַסֶּכֶה הוּא כְּדִי שְׁנַהֲיָה מוֹקְפִים "אוֹר מְקִיף". שְׁכֵן, יְדוּעַ, עַל-פִּי הַזֹּהַר הַקְּדוֹשׁ, שְׁבִשְׁעָה שְׁאָנוּ יוֹשְׁבִים בְּסֶכֶה, אוֹר הַשְּׁכִינָה מְקִיף אוֹתָנוּ מִכָּל הַצְּדָדִים, וְכִפִּי לְשׁוֹן הַזֹּהַר: "בְּשַׁעָה דְבָר נֵשׁ יִתִּיב בְּמִדּוּרָא, דָּא צִלָּא דְמַהֲיִמְנוּתָא שְׁכִינְתָא פְּרָסָא גְּדַפָּאָה עָלֶיהָ" (=בְּשַׁעָה שְׁהָאֵדָם יוֹשֵׁב בְּסֶכֶה, שְׁהִיא צִל הָאֲמוּנָה, הַשְּׁכִינָה פּוֹרֶסֶת אֶת כְּנַפֶּיהָ עָלָיו).

וְצָרִיכִים אָנוּ לְדַעַת מִדּוּעַ זְקוּקִים יִשְׂרָאֵל לְאוֹר הַשְּׁכִינָה, שְׁיִקִּיף אוֹתָם מִכָּל עֵבֶר?

עוֹנִים חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל וְאוֹמְרִים, אַחֲרֵי שִׁישְׂרָאֵל עָשׂוּ תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה וַיּוֹם הַכִּיפּוּרִים, וְהַקַּב"ה מְחַל לָנוּ עַל כָּל עֲוֹנוֹתֵינוּ. הִנֵּה הוּא יִתְבַּרֵךְ מְקִיפָנוּ בְּאוֹר שְׁכִינְתוֹ, כְּדִי לְשַׁמּוֹר עָלֵינוּ מִכָּל רָע, מִכָּל אוֹתָם הַמְּקַטְרְגִים שְׁעֵינָם צָרָה בָנוּ, עַל שְׁנִמְחָלוּ כָּל עֲוֹנוֹתֵינוּ בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים. וְפִיּוֹן שְׁאָנוּ עוֹמְדִים לְפָנֵי ה' יִתְבַּרֵךְ לְבָנִים כְּשֶׁלֶג, הִנֵּה הוּא יִתְבַּרֵךְ בְּגִדְל אֶהְבְּתוֹ אֵלֵינוּ, פּוֹרֵשׁ עָלֵינוּ אֶת כְּנַפָּיו, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב בְּדַבְרִים (לב, יא): "כְּנִשֵׁר יַעִיר קִנּוֹ, עַל גּוֹזְלָיו יִרְחֹף" – כְּמוֹ הַנֶּשֶׁר שְׁמֵרְחֹף עַל גּוֹזְלָיו, כְּדִי לְשׁוֹמְרָם מִכָּל רָע.

וְהִנֵּה, מוֹבָא בְּדַבְרֵי חוֹז"ל, שְׁאִין הַקַּב"ה מְשַׁרְה אֶת שְׁכִינְתוֹ – אֲלָא עַל הָעָנוּ (=הָאֵדָם הַצָּנוּעַ), אֲבָל עַל בְּעַל הַגְּאוּהָ אוֹמֵר הַקַּב"ה (סוטה ה'): "אִין אֲנִי וְהוּא יְכוּלִין לְדוֹר בְּעוֹלָם". וּמְצִינּוּ בְּגִמְרָא (תענית ז'): "לְמָה נִמְשְׁלוּ דְבָרֵי (ה)תּוֹרָה לְמַיִם? – דְּכָתִיב (ישעיה נה, א): 'הוּי כָּל צִמָּא לְכוּ לְמַיִם' – לוֹמֵר לָךְ: מָה מַיִם, מִנִּיחִין (=עוֹזְבִים) מְקוֹם גְּבוּהָ, וְהוֹלְכִים לְמְקוֹם נְמוּךְ – אֵף דְּבָרֵי (ה)תּוֹרָה אִין (=אֵינָם) מִתְקִימִים, אֲלָא בְּמִי שְׁדַעְתוּ שְׁפִלָּה (=צָנוּעַ)".

נִמְצָא מִכָּאֵן, כִּי הַמַּיִם רוֹמְזִים עַל מִידַת הָעָנוּהָ, שֶׁפֶן הֵם יוֹרְדִים לְמְקוֹם נְמוּךְ. לְכֵן מִנְסִיכִים (=יוֹצְקִים) מַיִם עַל הַמִּזְבֵּחַ בְּחֶג הַסְּכוּת, לְרִמּוֹז לְאֵדָם שְׁיִזְהַר לְהַחְזִיק אֶת עֲצָמוֹ בְּעָנוּהָ, כְּדִי שְׁיִזְכֶּה לְהִיּוֹת מוֹקֵף בְּאוֹר שְׁכִינְתוֹ, בְּיוֹשְׁבוֹ בְּתוֹךְ הַסֶּכֶה בְּ"צִלָּא דְמַהֲיִמְנוּתָא".

וּלְפִי זֶה מְבוֹאָר הַיֵּטֵב, מִדּוּעַ הֲרִמּוֹז עַל נִיסוּךְ הַמַּיִם נִלְמַד דּוֹקָא מִיָּמִים ב', ו', ו-ז' – שֶׁפֶן יָמִים אֵלֶּה הֵם אוֹתִיּוֹת "בוֹז", כְּדִי לוֹמֵר לָנוּ שְׁתַּכְלִית נִיסוּךְ הַמַּיִם בְּחֶג הַסְּכוּת הוּא, שְׁלֹא יְבוֹא הָאֵדָם לְיַדֵי גְּאוּהָ, אֲלָא בּוֹז יְבוֹז לְעֲצָמוֹ עַל גְּדֵל הַתְּרַשְׁלוּתוֹ בְּעִבּוּדֵת ה' יִתְבַּרֵךְ, וַיִּקְבֵּל עַל עֲצָמוֹ לְעִבּוֹד אֶת ה' כְּרָאוּי.

(רָאוּי לְהוֹסִיף כָּאֵן מָה אָמְרוּ חוֹז"ל (ספר המקנה קידושין ע' א'), שְׁגַם מְהֵאֲתָרוּג, שְׁהוּא מֵאֲרַבְעַת הַמִּינִים, נִרְמָז עַל עֲנִיָן הַגְּאוּהָ, שְׁכֵן "אֲתָרָג" (בְּכָתִיב חֶסֶר) הוּא רָאשֵׁי תִיבוֹת שֶׁל – "אֵל תְּבוֹאֲנֵי רִגְלֵי גְּאוּהָ" (תהילים לו, יב). וְהַסִּיפָה שְׁעֵנִין הַגְּאוּהָ נִרְמָז דּוֹקָא בְּאֲתָרוּג הִיא, מִכִּיּוֹן שְׁהֵאֲתָרוּג, שֵׁישׁ בּוֹ גַם טַעַם וְגַם רִיחַ, רוֹמְזוֹ עַל בְּנֵי אָדָם שֵׁישׁ לָהֶם תּוֹרָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, וְלְכֵן דּוֹקָא הֵם צָרִיכִים לְהִיזְהַר שְׁלֹא לְבוֹא לְיַדֵי גְּאוּהָ).

יְהִי רְצוֹן, שְׁיִזְכְּנוּ ה' יִתְבַּרֵךְ לְהִיּוֹת שְׁפִלִים וְעָנוּים כְּמַיִם, כְּדִי לְזַכּוֹת וְלְהִיּוֹת מוֹקְפִים וּמוֹגְנִים בְּאוֹר שְׁכִינְתוֹ יִתְבַּרֵךְ, אֲמֵן כֵּן יְהִי רְצוֹן. (עַל פִּי "אוֹרָה שֶׁל תּוֹרָה" לְהַרְה"ק פִּינְחָס פְּרִידְמָן)

"החתם סופר אומר, שמהאדים, העולים מהבל פיהם של אנשים הדוברים לשון הרע ורכילות, מתהווה ונוצר גשם רע, שמטמא את התבואה וגורם לטומאה בעולם, וליצירת אנשים רעים וחטאים. לכן, הקב"ה, ברוב רחמי וחסדיו, עוצר גשם זה, כדי שלא יגרם קלקול לבניו.

וזהו שאומרת הגמרא (תענית ז'): "אמר רבי שמעון בן פזי: אין גשמים נעצרים, אלא בשביל מספרי לשון הרע". שכן, על-ידי דיבור לשון הרע, נוצר הבל שממנו נעשים עננים רעים, הגורמים לגשם טמא, המקלקל ומטמא את הפריות והצמחים. ולכן ה' יתברך, ברוב חסדיו, עוצר את הגשמים כדי שישראל בניו לא ינזקו מהם. אולם, אומרת הגמרא: "אמר רבי חמא ברבי חנינא: מה תקנתו של מספר לשון הרע?... יעסוק בתורה, שנאמר: 'מרפא לשון עץ חיים'. שכן, אלו העוסקים בתורה הקדושה, מהבל פיהם נעשים עננים שמורידים לעולם גשמי ברכה.

על-פי דבריהם הקדושים של ה"חתם סופר" והרה"ק מרוזין זיע"א, יומתק להבין מה שפרש רש"י על הפתוב (ויקרא כג, לו) "ביום השמיני (לחג הסוכות), עצרת תהיה לכם": "עצרת היא" – עצרתי אתכם אצלי, כמלך, שזמן את בניו לסעודה לכך וכך ימים (=למים קצובים מראש). כיון שהגיע זמנם להיפטר (=להיפרד מאביהם ולשוב לבתיהם), אמר להם אביהם המלך: בני, בבקשה מכם, עצרו (=התעכבו) עמי עוד יום אחד, קשה עלי פרידתכם! ופרש ה"קרו"ן לדוד" מדרש זה, ואמר (שמיני עצרת אות ט), שהנה בחג הסוכות אנו קושרים ומאגדים את ארבעת המינים – אתרוג, לולב, הדס, ערבה – שהם פידוע כנגד ארבעה חלקים בישראל, כדי שיכפרו אלה על אלה. אבל בשמיני עצרת, אחרי חג הסוכות מבקש הקב"ה: "עצרת תהיה לכם" – מלשון הפתוב (ויאל א, יד): "קראו עצרה אספו זקנים": דהינו, תעשו עצרת להתאסף ולהתחבר באגודה אחת, ולהישאר מאוחדים גם לאחר סוכות, כי "קשה עלי פרידתכם", דהינו, הפרוד והמחלוקת שבין ישראל קשה כביכול לפני הקב"ה.

ענין זה של "עצרת", שהיא התחברות לאגודה אחת, כדי שתהיה אהבה ואחדות בישראל, הדגיש הקב"ה דוקא בשמיני עצרת. שכן, בשמיני עצרת מתחילים אנו להתפלל על הגשמים, כפי שנפסק להלכה (או"ח סימן קיד' סא). בשמיני עצרת מתחילים לומר: "משיב הרוח ומוריד הגשם". והנה, כדי שירדו גשמים, בהכרח צריך שיעלו קדם אדם מהבל פיהם של כלל ישראל, המקיימים את התורה, ויש בהם אהבה, שלום ורעות. שהרי, מהם מתהווים כאמור עננים שמורידים גשמי ברכה על הארץ.

לכן אומר הקב"ה לישראל בשמיני עצרת, כאשר הם מתחילים להתפלל על הגשמים: "קשה עלי פרידתכם". כלומר, הפרוד והמחלוקת שבין ישראל קשה כביכול לפני הקב"ה. שהרי, הפירוד בין ישראל הוא סתירה לבקשת גשמי הברכה על הארץ, ועל-כן "עצרת תהיה לכם" – עשו עצרת להתאסף ולהתחבר באגודה אחת, כדי שתשרור ביניכם אהבה, ועל-ידי כך תתקבל בקשתכם לגשמי ברכה. (על פי "אורה של תורה" להרה"ק פינחס פרידמן) "ולא ידע איש את קברתו עד היום הזה"

סמוך לפטירתו של הצדיק רבי שמואל שמלקי (שהיה מבחירי תלמידיו של המגיד רבי דב בער), צוה הוא שיכרו את קברו ליד מקום מנוחתו של הגאון רבי מנחם מנדל, בעל "צמח צדק", שפחו כמורה הוראה בניקלסבורג, ונפטר שנים רבות לפניו.

אולם, כשהחלו אנשי "חברה קדישא" בכרית קבר רבם, הופיע פתאום אחד מזקני המקום, וטען בלהט, שלפני עשרות שנים שמע מאביו, שבעל ה"צמח צדק" צוה סמוך לפטירתו, שלא יקברו לידו שום אדם! נבוכו מאד אנשי "חברה קדישא" לשמע דברי הזקן, שהיה מוכר בקהילה כאיש תם וישר, שבשום פנים לא יוציא מפיו דבר שקר, וגם אביו שלא אותו זקן נודע כל ימיו כחסיד מופלג, שאינו סוטה מן האמת כמלוא הנימה.

וכיון שלא יכלו לדחות זמן רב את עריכת הלגיון רבם הדגול, פתחו אנשי "חברה קדישא" את הפנקסים הישנים שבהם נרשמו שמותיהם ומקומות הקבורה של הנפטרים מלפני מאה שנים ויותר. לאחר דפדוף, הגיעו, באורח פלא, לדף צהוב ובלה, שעליו היו רשומים פרטי מותו וקבורתו של ה"צמח צדק", ובצידם נכתב לאמר: "הגאון רבי מנחם מנדל זצ"ל צוה, קדם פטירתו, שלא יקברו לידו שום אדם עד ליום פלוני בשנה פלונית". ומה רבה היתה התפעלות האנשים שבאותו מעמד, כשנכחו לדעת שהתאריך הנקוב בצואת הרב שנפטר לפני מאה ועשרים שנה, תאם בדיוק נמרץ לתאריך שבו נפטר רבם, רבי שמואל שמלקי (בי באייר תקל"ח).

מיד ערכו ראשי הקהילה לווה גדולה לרבם, וקברוהו בסמיכות לקברו של ה"צמח צדק", וימים רבים סחו הם בפלא הגדול, ששני הרבנים שפחנו בעינם בהפרש של מאה ועשרים שנה, נתכננו בצנאותיהם לאותו הדבר...

"בְּנֵי צִיּוֹן"

"הוֹשַׁעְנָא רַבָּא"

אומרים חז"ל הקדושים: ראש השנה הוא **יום הדין**, יום שבו כל באי עולם עומדים למשפט, ועוברים לפני ה' כבני מרון, כדי לתת דין וחשבון על כל מה שעשו במשך השנה שעברה. ואולם, רק ביום הכיפורים, לאחר ארפה (=שהות נוספת) של עשרת ימי תשובה, הניתנת לנו כדי לחזור מדרךינו הרעות, הקב"ה חותם על גזר הדין, שניתן בראש השנה. וכמו שחבר לנו הפיטן האלקי רבי אמנון מגנצה זיע"א: "בראש השנה יכתבון, וביום צום כיפור יחתמו, כמה יעברון וכמה יבראון, מי יחיה ומי ימות, מי בקצו ומי לא בקצו, מי במים ומי באש... מי ברעש ומי במגיפה, מי בהניקה ומי בסקילה..."

והנה, צריכים אנו לדעת, שגם לאחר שהקב"ה חתם על גזר הדין, עדין לא מאוחר, וניתן לשנות את רע הגזירה, שפן רק ביום "הושענא רבא" (היום השביעי של חג הסוכות) נמסרים ה"פתקים" להוצאה לפועל. לכן, ביום "הושענא רבא" מרבית ישראל בתפילות ובתחנונים, ולומדים כל אותו הלילה, ומתעוררים בתשובה, כדי לעורר רחמים חדשים. ועל-ידי כך ניתן לשנות את הגורל, ואפילו נגזר על האדם, חס וחלילה, דברים קשים, קורעים את ה"פתקים", וכותבים לו "פתקים" חדשים טובים.

וצריכים אנו לדעת, שביום "הושענא רבא" אנו מבקשים חיים על עצמנו רק בזכות התפילה בלבד. שפן, ביום זה, שהוא היום השביעי, ה"אושפיזין" הוא דוד המלך, שכוחו היה בתפילה, כפי שאומר דוד בתהילים (קט'): "ואני תפילה". על כן צריך לומר: רבון העולמים, הנה אנו באים לפניך דלים ורקים, ואין בידינו כלום – לא תורה ולא מצות, ולא מעשים טובים ולא זכות אבות. ואין לנו, אלא פה להתפלל לפניך בלבד. אף אתה עננו רק בזכות התפילה, שאנו מתפללים לפניך בלב נשבר ונדכה. וזהו שקוראים ליום זה "הושענא רבא": דהינו, אתה ה' הושע נא – הושיע וקבל צעקתנו ביום נא (=יום החמשים ואחד מראש חדש אלול ועד להושענא רבא). ולכן, הושע נא אותנו ביום גמר החתימה ומסירת הפתקים: לטובה ולרחמים, לחיים טובים ולשלום, ולגאולה שלימה, אמן.

וכפי שאומר הזוהר הקדוש (ח"ג לא') מתורגם ללשון הקודש: "ביום השביעי של החג ("הושענא רבא") הוא סיום הדין בעולם (דין שהתחיל בראש השנה), ופתקים יוצאים מבית המלך (ונמסרים ביד בעלי הדין, לפעול את הדין והמשפט לחיבים. אבל אין להם רשות לפעול מיד, אלא עד שמיני עצרת, כדי לתת עוד יום, שהוא הושענא רבא, לשוב בתשובה)... אמר רבי יוסי: הרי למדנו שהערבה דומה לשפתים, וביום זה (=הושענא רבא) מה היא (מרמזת)? אמר רבי תיאי... שהיום הזה תלוי בשפתים (דהינו בדיבור, היוצא מן השפתים. כי כאמור, עיקר תיקון המעשה ביום הושענא רבא הוא על-ידי התשובה והתפילה שמתפללים ישראל). כי ביום הזה מצות המלך לתת את הפתקים לשוטר (המוציא לפועל של הדין), ומסתימים הדינים, ונסתם לשון הרע והקטרוג של הס"מ, המקטרג על העולם". (על פי "אורה של תורה" להרה"ק פינחס פרידמן)

"ואיביו עפר ילחכו" תהילים (עב' ט')

בענין הערבה כותב רבנו חיים הפהן (טור ברקת על או"ח סימן תרס"ד): קבעו חז"ל ביום זה לחבוט ערבה, הדומה לשפתים, כדי לרמוז על "כי יסכר פי דוברי שקר" – ולכן צריך לחבוט את הערבה בקרקע דוקא, (כמו שכתוב: "ואיביו עפר ילחכו").

והנה כתוב (איוב א' ו'): "ויבאו בני האלהים (=המקטרגים) להתיצב על ה'". דהינו, המקטרגים מתייצבים על שם ה', שהוא מידת הרחמים, וכפיכול מכריחים אותו לפעול בדין. ולכן אנו לוקחים חמשה בדי ערבה, רמז לשם "אלהים", שהוא חמש אותיות. ועל-כך שבני האלהים קטרוגו, צריך לכוון שה' יפקוד עליהם ממרום וישליך אותם לארץ, ולכן צריך לחבוט אותם בקרקע דוקא, ולא צריך לברך על החבטה, כמו שאנו אומרים "חביט חביט ולא בריך" – כדי שלא תחול עליהם ברכה ולא אזכרה של שם ה'.

ויש עוד לומר שהנה, ידוע שלערכה אין טעם ואין ריח, והיא מרמזת על אנשים שאין בהם לא תורה ולא מצות. ומצות חביטת הערכה ביום זה באה לרמוז לאותם אנשים, שהתיקון שלהם הוא "החבטה על הקרקע", דהיינו שהאדם ישפיל עצמו עד עפר, ויחבוט עצמו על-ידי ייסורין, כדי לזכות לתורה ולמצות. וענין זה, שהערכה דומה לשפתים הוא כדי לרמוז לבעל לשון הרע ונבלות-הפה, שעונשו פרת, חס וחלילה, כמו שנאמר: "יכרת ה' כל שפתי חלקות לשון מדברת גדולות".

וצריך לדעת, שאם אין הוא משפיל עצמו עד עפר, אין לו תקנה, אלא על-ידי קבורה בעפר, חלילה, וזהו חיבוט הקבר, כמו שכתוב ב"חסד לאברהם" (עין המשפט נהר ב'): "שאלו את רבי אליעזר, כיצד דין הקבר. אמר להם: בזמן שהאדם נפטר מן העולם, בא מלאך המות ויושב על קברו, ומכה אותו בידו, ואומר לו: קום, הגידה לי שמך. ואומר לו (הנפטר): גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם, שאיני יודע את שמי. מיד מכניס (מלאך המות את) רוחו ונשמתו בגופו, ומעמידו ומחילו בדין. אמר רבי יהושע בן לוי: חצים ושלשלאות של ברזל בידו (של המלאך): פעם אחד (מכה בו) (ואיבריו מתפרקים, פעם שני (מכה בו) עצמותיו מתפרקים. ובאים מלאכי השרת ומלקטים אותו (=את עצמותיו), ומעמידים אותו, ומכה אותו (המלאך) פעם שלישית... " (ויש עוד המשך לא עלינו). הנה רואים אנו, שעיקר הדין על האדם הוא על מה שהוציא משפתיו. ולכן, ברור שמוטב לאדם שנכשל בלשון הרע ונבלות-הפה, להשפיל את עצמו בעולם הזה, ויתקן את אשר פגם, מאשר לעבור חיבוט הקבר, שהוא איום ונורא, ה' ישמרנו ויצילנו...
"ביום השמיני עצרת תהיה לכם" (במדבר כט' לה)

השם "שמיני עצרת" מורה על תאריך החג - ביום השמיני לחג הסוכות (כב' בתשרי) - ועל קביעתו ביום שבתון ("עצרת" משמעו שאנו עצורים בו (=באותו היום) מעשית "מלאכת עבודה"). אולם חכמי המדרש גוזרים את השם "עצרת" מלשון עיכוב/המתנה, ומסמיכים לכך את המשל הבא: משל למלך, שזמן את בניו לסעודה לכך וכך ימים (=למים קצובים מראש). כיון שהגיע זמנם להיפטר (=להיפרד מאביהם ולשוב לבתיהם), אמר להם אביהם המלך: בני, בבקשה מכם, עצרו (=התעכבו) עמי עוד יום אחד, קשה עלי פרידתכם!
האחרונים מפרשים את דברי חז"ל "קשה עלי פרידתכם" כך: קשים עלי הפרוד והמחלוקת, השוררים בקרב עם ישראל. וכדי להתגבר על יצר השנאה והפרוד הקים בחוגים רבים בתוכנו, מתכנסים המוני ישראל ב"שמחת תורה" חבורות-חבורות, ועורכים "הקפות" בשירי קדש ובריקודי מצוה, לכבוד גמר קריאת התורה. פתוצאה מן מגיעים המוני בני ישראל, ביום זה, לידי התקרבות פנימית, שמביאה לאהבה, אחוה שלום ורעות...
"וימת שם משה עבד ה'"

הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיצ'וב, הלא הוא "סנגורם של ישראל", ספר, שפעם עשה עלית נשמה בראש השנה, והגיע לרקיע, בו ראה אולם גדול ומקום משפט, שבו דנים את כלל ישראל. וראה שם איך השטן ופת מריעיו מערימים חבילות חבילות של עבירות של ישראל. ואני - מספר הרה"ק רבי לוי יצחק - ראיתי שאני עומד לבדי להמליץ זכות על ישראל, ואין בכוחי לעמוד כנגד כל המקטרגים המתיצבים על החבילות של העבירות. ופתאום ראיתי לימיני פתח גן עדן, מקום משכן האבות הקדושים, ולשמאלי פתח הגיהנום הבוער באש. מיד תפסתי את חבילות העבירות של ישראל, והשלכתי אותם לאש הגיהנום, שם נשרפו כל החבילות באש היוקדת. כאשר ראו כך השטן וכל מחנהו, שכל העבירות נעלמו ונשרפו, התחילו לזעוק וזעקה גדולה ומרה, והביאו אותי לבית דין של מעלה, כדי לדון אותי כנגב.

ואכן, בית הדין של מעלה דנו אותי, כמו שכתוב בתורה "(ו)אם אין לו, ונמפר בגנבתו", והוחלט למכור אותי במכירה פומבית. ונעשה על-כך רעש גדול בעולמות העליונים, ובאו כל האבות הקדושים לפדות אותי. והשטן, שמזמן נתן עיניו בי, הרבה להוסיף עלי מהר ומתן, וכמה שנתנו האבות הקדושים והצדיקים שבאו לפדות אותי, הוסיף השטן עוד משלו, כיון שרצה לקנותי. וככה נמשכה המכירה, עד שעמד הקב"ה בכבודו ובעצמו, ואמר: "לי הארץ ומלואה תבל וישבי בה". וקנה אותי במחיר היותר גדול. ומאז - סים הרה"ק רבי לוי יצחק - נעשיתי עבד של הקב"ה...
שבת שלום וחג שמח לכל בית ישראל! נא לשמור על קדושת הגיליון!

"בְּנֵי צִיּוֹן"

שְׁמַחַת תּוֹרָה

בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל חָלָה "שְׁמַחַת תּוֹרָה" בְּשִׁמְיָנִי עֲצָרַת, הַסְּמוּךְ לַחֶג הַסְּכוּת (בְּתַפּוּצוֹת הַגּוֹלָה, חָלָה, כְּיָדוּעַ, "שְׁמַחַת תּוֹרָה" לְמַחֲרַת שְׁמִינֵי עֲצָרַת). יְשָׁנָה סְמָלִיּוֹת בְּתַאֲרִיךְ הַחֶג, שָׁבוּ אֲנִי שְׁמַחִים בְּתּוֹרָה, שְׁנַתְּנָה לָנוּ מֵאֵת הַבּוֹרָא יִתְפָּרֵךְ, הַמְּיַחֲדֵת אוֹתָנוּ מִכָּל עַם וְלִשׁוֹן. שָׁכֵן, הַתּוֹרָה נִיתְּנָה לְיִשְׂרָאֵל בְּ-כ"ב (22) אוֹתִיּוֹת, וְאֲנִי חוֹגְגִים וְשְׁמַחִים כָּל שָׁנָה עַל נְתִינָה זוּ בְּ-...כ"ב בְּ-תִשְׂרִי.

עוֹד אוֹמְרִים בְּעֵנִין זֶה חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל: בְּשִׁבְעַת יְמֵי סְכוּת, אֲנִי שְׁמַחִים בְּמִצְוֹת הַחֶג, שְׁקִבְעָה לָנוּ הַתּוֹרָה: יִשִּׁיבָה, נְטִילַת אֲרָבְעַת הַמָּנִים וְשְׁמַחַת בֵּית הַשּׁוֹאֲבָה (=חֲגִיגָה הַנְּעֲרֶכֶת בְּעֶרְבֵי חוּל הַמוֹעֵד). וּבִיּוֹם שְׁמִינֵי עֲצָרַת, בְּתוֹם חֶג הַסְּכוּת, מִפְּנֵים יִשְׂרָאֵל עֵינֵיהֶם וְלִבָּם כָּלִפִּי מַעְלָה, וְקוֹרְאִים: רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם! הַיּוֹם הַזֶּה אֵין לָנוּ, לֹא סִכָּה, לֹא לוֹלֵב וְלֹא שְׁמַחַת בֵּית הַשּׁוֹאֲבָה, וְלֹא נִשְׁאַרָה לָנוּ, אֲלָא הַתּוֹרָה הַזֹּאת, שְׁאֲנִי שָׁשִׁים וְשְׁמַחִים בָּהּ הַיּוֹם, כְּבִיּוֹם נְתִינָה בְּסִינֵי.

"בִּיּוֹם הַשְּׁמִינֵי עֲצָרַת תִּהְיֶה לָכֶם" (במדבר כט' לה')

הַשֵּׁם "שְׁמִינֵי עֲצָרַת" מוֹרָה עַל תַּאֲרִיךְ הַחֶג – בִּיּוֹם הַשְּׁמִינֵי לַחֶג הַסְּכוּת (כב' בְּתִשְׂרִי) – וְעַל קְבִיעָתוֹ בִּיּוֹם שְׁבַתוֹן ("עֲצָרַת" מִשְׁמַעוֹ שְׁאֲנִי עֲצוּרִים בּוּ (=בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם) מִעֲשִׂית "מְלֹאכֶת עֲבֹדָה"). אוֹלָם חֲכָמֵי הַמְּדַרְשׁ גּוֹזְרִים אֵת הַשֵּׁם "עֲצָרַת" מִלְּשׁוֹן עִיבוּב/הַמְּתָנָה, וּמִסְמִיכִים לְכָךְ אֵת הַמְּשָׁל הַבֵּא: מְשָׁל לְמֶלֶךְ, שְׁזִמָּן אֵת בְּנָיו לְסַעֲוֵדָה לְכָךְ וְכָךְ יָמִים (=לְיָמִים קְצוּבִים מִרְאֵשׁ). כִּיּוֹן שֶׁהִגִּיעַ זְמַנָּם לְהִיפָטֵר (=לְהִיפָרֵד מֵאֲבֵיהֶם וְלָשׁוּב לְבֵתֵיהֶם), אָמַר לָהֶם אֲבֵיהֶם הַמֶּלֶךְ: בְּנֵי, בְּבִקְשָׁה מִכֶּם, עֲצְרוּ (=הַתְּעַכְבוּ) עִמִּי עוֹד יוֹם אֶחָד, קִשָּׁה עָלַי פְּרִידַתְכֶם!

חֲכָמִים אַחֲרוֹנִים מְפָרְשִׁים אֵת דְּבָרֵי חו"ל "קִשָּׁה עָלַי פְּרִידַתְכֶם" כֵּן: קִשָּׁה עָלַי הַפְּרוּד וְהַמְּחֻלָּקוֹת, הַשּׁוֹרְרִים בְּקֶרֶב עִם יִשְׂרָאֵל. וְכַדִּי לְהַתְּגַבֵּר עַל יֶצֶר הַשְּׁנֵאָה וְהַפְּרוּד הַקָּיִם בְּחוּגִים רַבִּים בְּתוֹכָנוּ, מִתְּכַנְסִים הַמוֹנֵי יִשְׂרָאֵל בְּ"שְׁמַחַת תּוֹרָה" חֲבוּרוֹת-חֲבוּרוֹת, וְעוֹרְכִים "הַקְּפוּת" בְּשִׁירֵי קִדְשׁ וּבְרִיקוּדֵי מִצְוָה, לְכַבּוֹד גְּמוּלָה קְרִיאַת הַתּוֹרָה. כְּתוּצָאָה מִכָּךְ מְגִיעִים הַמוֹנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, בִּיּוֹם זֶה, לְיַדֵּי הַתְּקַרְבוֹת פְּנִימִית, שְׁמִבִּיאָה לְאַהֲבָה, אַחֲוָה וְרַעוּת...

"וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בִּרְךָ מֹשֶׁה... אֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (לג' א')

מֵעִיר עַל-כֵּךְ רַבִּי חֲנוּךְ צְבִי לְוִין, בְּסִפְרוֹ "יְכֵהֵן פְּאָר": לְדְבָרֵי חו"ל, הַרְּאָה ה' לְמֹשֶׁה בִּיּוֹם מוֹתוֹ אֵת כָּל הַדּוֹרוֹת בְּיִשְׂרָאֵל, עַד אַחֲרֵית הַיָּמִים (שְׁנַאֲמַר: "וַיִּרְאֶה ה' אֵת כָּל הָאָרֶץ... עַד הַיָּם הָאֲחֵרוֹן", וְאָמְרוּ חו"ל עַל-כֵּךְ: אֵל תִּקְרָא עַד הַיָּם הָאֲחֵרוֹן, אֲלָא עַד הַיּוֹם הָאֲחֵרוֹן). מִסְתַּבֵּר, אִפּוּא, שֶׁבְּרַכְתּוֹ שֶׁל מֹשֶׁה לְפָנָיו מוֹתוֹ, כָּלֵלָה אֵת כָּל הַדּוֹרוֹת הָעֵתִידִים לְקוּם בְּיִשְׂרָאֵל.

מִשׁוּם כֵּךְ נוֹהֲגִים בְּיִשְׂרָאֵל, שְׁבִיּוֹם שְׁמַחַת תּוֹרָה הַכָּל עוֹלָיִם לְתּוֹרָה, וְקוֹרְאִים לְפָנֵיהֶם אֵת פְּרֻשַׁת "וְזֹאת הַבְּרָכָה". וּבְקִרְיָאָה זוּ, נוֹטֵל כָּל אָדָם בְּיִשְׂרָאֵל מְדֵי שָׁנָה בְּרָכָה אִישִׁית מִמֹּשֶׁה רַבְּנוּ, עָלָיו הַשְּׁלוֹם. רְאוּי אִפּוּא לְהַקְפִּיד, שְׁלֹא לִוְתֵר עַל הָעֲלִיָּה לְתּוֹרָה בְּחֶג זֶה, שְׁבוּ נַעֲשִׂים כָּלְנוּ שׁוֹתֵפִים בְּבְרַכַּת מֹשֶׁה רַבְּנוּ לְבְנֵי כָּל הַדּוֹרוֹת בְּיִשְׂרָאֵל... "ה' מִסִּינֵי בָּא וְזָרַח מִשְׁעִיר לָמוֹ, הוֹפִיעַ מֵהַר פְּאָרָן... מִיָּמִינוּ אֵשׁ דָּת לָמוֹ" (לג' ב')

מִפְּסוּק זֶה לְמִדֵּים חו"ל, שְׁלִפְנֵי מֵתֵן הַתּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, הִצִּיעַ ה' אֵת הַתּוֹרָה לְשֶׁאֵר הָאוּמוֹת. בְּתַחֲלִילָה פָּנָה לְבְנֵי עֲשׂוֹ, וְאַלְהֵי הַגִּיבּוֹ בְּשֵׁאֲלָה: "מָה כְּתוּב בְּהָ?" וְכֹאֲשֶׁר נֶאֱמַר לָהֶם, שְׁכְּתוּב "לֹא תִרְצַח" – סָרְבוּ לְקַבֵּל אֵת הַתּוֹרָה. כִּיּוֹצֵא בְּכָךְ נֶאֱמַר לְבְנֵי עֲמוֹן וּמוֹאָב, שְׁכְּתוּב בְּתּוֹרָה "לֹא תִנְאַף", וְלְבְנֵי יִשְׁמַעֲאֵל נֶאֱמַר, שְׁכְּתוּב הַמוֹצֵעַת כְּתוּב "לֹא תִגְנֹב". כְּתוּצָאָה מִכָּךְ, דָּחוּ כָּל הָאוּמוֹת אֵת הַתּוֹרָה שֶׁהוֹצֵעָה לָהֶן.

לְעִימַת זֹאת, כְּשֶׁהִצִּיעַ ה' אֵת הַתּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, לֹא שְׁאָלוּ אוֹתוֹ "מָה כְּתוּב בְּהָ?" – אֲלָא קָרְאוּ פֶה אֶחָד: "כָּל אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' נַעֲשֶׂה", וְלָכֵן זָכוּ לְשִׁמוּעַ מִפִּי הַגְּבוּרָה: "אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ".

נִשְׁאֲלַת הַשְּׁאֲלָה, מְדוּעַ הִצִּיעַ ה' לְאוּמוֹת הָעוֹלָם אֵת הַדִּיבְרוֹת הָאֲחֵרוֹנִים (לֹא תִרְצַח, לֹא תִנְאַף, לֹא תִגְנֹב, וְכו'),

ולא פתח להן מתחילת עשרת הדיברות, כפי שעשה לישראל?

משיב על-כך הגאון רבי אליהו מוילנא: חמשה הדיברות הראשונים היו על לוח זמין (החל מ"אנכי ה' אלהיך"), וחמשה הדיברות האחרונים היו על לוח שמאל (החל ב"לא תרצח"). וכיון שבשונות הגויים, הקריאה היא משמאל לימין, נתקלו עיני העמים תחילה בלוח השמאלי, שכתוב שם "לא תרצח", "לא תנאף", "לא תגנב" וכו'. לעומת זאת, הקריאה בלשון הקדש היא מימין לשמאל, ולכן הגיעו ישראל באורח טבעי ללוח הימני, הפותח ב"אנכי ה' אלהיך". על ייחוד זה של ישראל מרמז משה רבנו בברכתו לבני ישראל: "מימינו אש דת למו". ישראל זכו לקבל תורה מסיני משום שפנו מיד לימין – בניגוד למה שעשו העמים האחרים. "ולא קם נביא עוד בישראל כמשה" (לד' י')

כשראה משה שנחתם עליו גזר הדין (=להיפטר מן העולם, ולא להיכנס לארץ ישראל), גזר על עצמו תענית, עג עוגה (=עשה סביבו מעגל קטן) ועמד בתוכה, ואמר: רבוננו של עולם, איני זן מכאן, עד שתבטל את הגזירה... יצאה בת קול ואמרה: משה, הגיעה השעה שאתה נפטר מן העולם. אמר משה לפני הקב"ה: רבוננו של עולם, זכר לי את אותו היום, שנגלית עלי בסנה! זכר לי היום (=הזמן) שהייתי עומד על הר סיני ארבעים יום וארבעים לילה! בבקשה ממך, אל תמסרני בידי מלאך המות!

יצאה בת קול ואמרה לו: אל תתירא, אני בעצמי מטפל בך ובקבורתך. אמר משה: המתן לי עד שאברך את ישראל, שלא מצאו בי קורת-רוח (=נחת-רוח ושביעות רצון) כל ימי, מפני אזהרות ותוכחות שהייתי מוכיחם. התחיל משה לברך כל שבט ושבט בפני עצמו, וכיון שראה שנתקצרה השעה, כללם כלם (=כל שבטי ישראל) בברכה אחת. אמר להם, לישראל: הרבה צערתי אתכם, על התורה ועל המצוות, ועכשיו מחלו לי! אמרו לו: רבנו ואדוננו, מחול לך! אף ישראל עמדו לפניו, ואמרו לו: משה רבנו, הרבה הכעסנוך והרבינו עליך טורת, מחול לנו! אמר להם: מחול לכם... באותה שעה קרא הקב"ה לנשמתו של משה... אמר לה: נשמה צאי (מגופו של משה), ואני מעלה אותך לשמי שמים העליונים, ואני מושיבך תחת כסא הכבוד, אצל הכרובים והשרפים. באותה שעה נשקו הקב"ה למשה, ונטל את נשמתו בנשיקה.

והיתה רוח הקדש בוכה ואומרת: "ולא קם נביא עוד בישראל כמשה". והנה תרי"ג (613) מצוות נאמרו למשה רבנו, עליו השלום: שס"ה (365) מצוות "לא תעשה", כמנין ימות החמה, ורמ"ח (248) מצוות "עשה", כנגד איבריו של האדם.

והרמז לתרי"ג מצוות אלו מן התורה הוא: "תורה צוה לנו משה מורשה" (דברים לג, ד): "תורה" עולה לגמטריה של 611, ועוד שתי המצוות – "אנכי" ו"לא יהיה לך" – שתי הדיברות הראשונות מעשרת הדיברות ששמעו בני ישראל במישרין מפי ה' יתברך, הרי סה"כ מתקבל תרי"ג מצוות, שאותם "צוה לנו משה". רמז נוסף: "משה רבינו" בגימטריה (כתיב מלא) עולה תרי"ג (613).

מן הראוי לציין כי שמו של משה רבנו מוזכר ב-ל"ו (=שלשים ושש) מתוך 54 פרשיות התורה, כמנין הצדיקים הנסתרים של ישראל בכל דור ודור. יהי רצון שזכותו של משה רבנו, רעיא מהימנא (=הרועה הנאמן), תגן עלינו, אמן כן יהי רצון.

"ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר"

מעשה בצדיק אחד שהיה עני ביותר, ונזדמן לו בערב חג הסוכות אתרוג נאה ומהודר מאד, ומאד השתוקק לקנותו, אלא שלא היתה בידו אפילו פרוטה אחת.

מה עשה אותו צדיק? היו לו זוג תפילין, יקרים מאד, שקבל מירושא. אמר לעצמו אותו צדיק: 'מצות תפילין כבר קימתי היום, ויעברו עלי עוד תשעה ימים עד שאתחייב בה, עד אחרי חג הסוכות. ומצות אתרוג זו, חובת היום היא, ואם לא אקנה אותה היום, איך אוכל לקיימה כל ימי החג? לפיכך דין הוא שתידחה מצוה שתבוא רק מאוחר יותר מפני מצוה שזמנה היום. ומיד הלך ומכר את התפילין, וקנה בכל הכסף את האתרוג הנאה שראה וכל-כך רצה.

שמעה אשתו את אותו המעשה, ונתמלאה צער גדול בלבה על התפילין האלה שקבלו בירושא. כיון שבאה לידי צער, באה גם לידי כעס גדול מאד על בעלה, על שבנוסף לא נתן בגידה מאומה לצרכי החג. נטלה את האתרוג וברוב כעסה זרקה אותו על הרצפה ופסלה אותו. הביט אותו צדיק במעשיה ואמר: 'תפילין - אין לי, אתרוג - אין לי, הגם כעס אכעס? לא. לא אכעס... ולא כעס.

באותו לילה בא אליו אביו בחלום, ואמר לו: דע לך בני, שהודיעוני בשמים שגדול המעשה האחרון יותר מן הראשון. שכרך בשמים במעשה הזה, שהתגברת על עצמך ולא באת לידי כעס - גדול וחשוב פי כמה מהמעשה הראשון שפזרת הון רב בקניית האתרוג.

חג שמח לכל בית ישראל! נא לשמור על קדושת הגיליון!

"בְּנֵי צִיּוֹן"

"בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצַרְתָּ תְהִיָּה לָכֶם" (על פי "אוֹרֵה שֶׁל תּוֹרָה" לְהַרֵּה"ק פִּינְחָס פְּרִידְמָן)

עַל הַכְּתוּב, "בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי (לְחַג הַסְּכוּת) עֲצַרְתָּ תְהִיָּה לָכֶם", פֶּרֶשׁ רַש"י (ויקרא כג, לו'): "עֲצַרְתָּ תְהִיָּה לָכֶם": "עֲצַרְתָּ הִיא – עֲצַרְתִּי אֶתְכֶם אֶצְלִי, כְּמִלְךָ, שְׁזָמַן אֶת בְּנָיו לְסִעוּדָה לְכָךְ וְכָךְ יָמִים (=לְיָמִים קְצוּבִים מֵרֵאשׁ). כִּיּוֹן שֶׁהִגִּיעַ זְמַנָּם לְהִיפָטֵר (=לְהִיפָרֵד מֵאֲבֵיהֶם וּלְשׁוּב לְבִתְיָהֶם), אָמַר לָהֶם אֲבֵיהֶם הַמֶּלֶךְ: בְּנֵי, בְּבִקְשָׁה מִכֶּם, עֲצְרוּ (=הִתְעַכְבוּ) עִמִּי עוֹד יוֹם אֶחָד, קֶשֶׁה עָלַי פְּרִידְתְּכֶם!"

וּפֶרֶשׁ הַ"קָּרָן לְדוֹד" מְדַרְשׁ זֶה, וְאָמַר (שְׁמִינִי עֲצַרְתָּ אוֹת ט'), שֶׁהִנֵּה בְּחַג הַסְּכוּת אֲנִי קוֹשְׁרִים וּמֵאֲגָדִים אֶת אַרְבַּעַת הַמִּינִים – אֶתְרוּג, לוֹלֵב, הֶדֶס, עֲרֵבָה – שֶׁהֵם כִּידוּעַ כְּנֶגֶד אַרְבַּעַת חֻלְקִים בְּיִשְׂרָאֵל, כְּדִי שִׁיכְפְּרוּ אֱלֹהַ עַל אֱלֹהֵי אֲבֹת בְּשְׁמִינִי עֲצַרְתָּ, אַחֲרַי חַג הַסְּכוּת מְבַקֵּשׁ הַקַּב"ה: "עֲצַרְתָּ תְהִיָּה לָכֶם" – מִלְשׁוֹן הַכְּתוּב (יִואל א', יד'): "קִרְאוּ עֲצָרָה אֲסִפּוּ זְקֵנִים": דְּהִינּוּ, תַעֲשׂוּ עֲצַרְתָּ לְהִתְאַסֵּף וּלְהִתְחַבֵּר בְּאִגוּדָה אַחַת, וּלְהִישָׁאֵר מֵאוֹחָדִים גַּם לְאַחַר סְכוּת.

וְצָרִיךְ לְהִבִּין עֲנִין זֶה. וְכִי מָה יוֹעִיל לְהִתְעַכֵּב עוֹד יוֹם אֶחָד לְאַחַר הַסְּכוּת (שֶׁהוּא שְׁמִינִי עֲצַרְתָּ)? נִרְאֶה לְבָאֵר עֲנִין זֶה, עַל-פִּי מָה שֶׁאָמְרוּ חו"ל, שֶׁשְּׁמִינִי עֲצַרְתָּ הוּא רִגְלַת בְּפָנַי עֲצָמוּ, כְּפִי שֶׁשְּׁנִינּוּ בְּגִמְרָא (חֲגִיגָה יז'): "שְׁמִינִי – רִגְלַת בְּפָנַי עֲצָמוּ לְעֲנִין פּוֹז"ר קש"ב". וּפֶרֶשׁ שֵׁם רַש"י, שֶׁ"פּוֹזר קֶשֶׁב" הֵם רְאשֵׁי תִיבוֹת פִּסִּים זְמַן רִגְלַת קָרְבָן שִׁיר בְּרָכָה. וְאֵילוּ כ"ק הַאֲדַמּוּ"ר מִן רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מְבַעֲלָזָא זִיע"א אָמַר, שֶׁכָּאֵן (בְּפוֹז"ר וּקש"ב) יֵשׁ רְמוּז, שֶׁבְּשְׁמִינִי עֲצַרְתָּ יֵשׁ עֲלֵיהָ לְכָל הַתְּפִילוֹת שֶׁל כָּל הַשָּׁנָה. וְזֶהוּ עֲנִין שֶׁל פּוֹז"ר קש"ב. כְּלוּמָר, כָּל הַתְּפִילוֹת שֶׁל הַשָּׁנָה, שֶׁהֵיוּ בְּבַחֲנֵינָת פּוֹז"ר, מְפּוֹזְרוֹת, בְּשְׁמִינִי עֲצַרְתָּ יֵשׁ לָהֶן קש"ב – הַקַּב"ה מְקַשֵּׁב לָהֶן.

כְּדִי לְהִבִּין עֲנִין זֶה בִּיתֵר שְׂאֵת, נִקְדִּים לְהַבִּיא אֶת מֵאֲמַר הַזֶּהר הַקְּדוֹשׁ (תִּיקוּנֵי הוֹזֵהר י', כה'): "אוֹרִיִּיתָא בְּלֹא דְחִילוּ וְרַחֲמֵי לֹא פְרַחַת לְעֵילָא" (=תּוֹרָה לְלֹא דְחִילוּ (=יִרְאָה) וְרַחֲמֵי (=אֶהְבֵּה) לֹא עוֹלָה לְמַעְלָה לְפָנַי ה'). וְהַעֲנִין הוּא, כִּי שְׁתֵּי הַמִּידוֹת הִלְלוּ שֶׁל יִרְאָת וְאֶהְבַת הַבוֹרָא, הֵן בְּבַחֲנֵינָת "תְּרִין גְּדַפִּין" (=שְׁתֵּי כְּנָפִים) הַמַּעְלוֹת אֶת הַתּוֹרָה וְהַמְצוֹת לְמַעְלָה. וְלִכֵּן נִמְצָא, שֶׁאִם הָאָדָם עוֹבֵד אֶת ה' בְּלִי יִרְאָה וְאֶהְבָה, הָרִי הוּא כְּמַחוּסֵר-כְּנָפִים, וְעַל-כֵּן, כָּל תּוֹרָתוֹ נִשְׂאָרֵת לְמַטָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְלֹא עוֹלָה לְמַעְלָה לְרִצּוֹן לְפָנַי אֲדוֹן הַכֹּל.

וְהִנֵּה, כְּאֲשֶׁר מְגִיעִים הַיָּמִים הַנּוֹרְאִים, רֵאשׁ הַשָּׁנָה וַיּוֹם הַכִּיפּוּרִים, עִם יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂים תְּשׁוּבָה לְפָנַי הַקַּב"ה. אוֹלָם, תְּשׁוּבָה זוֹ הִיא בְּדֶרֶךְ כְּלָל מִירְאָה, מַחֲמַת הַפֶּחַד הַגָּדוֹל שֶׁל יוֹם הַדִּין. כִּי הַמֶּלֶךְ, בְּיָמִים אֵלּוּ יוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא הַמְּשֻׁפָּט, וְכָל בְּאֵי עוֹלָם עוֹבְרִים לְפָנָיו כְּבֵנֵי מְרוֹן. וַיֵּשׁ לוֹמֵר, שֶׁעַל-יְדֵי תְשׁוּבָה זוֹ מִירְאָה, נִבְרָאֵת כְּנָף אַחַת, הַכְּנָף שֶׁל הִירְאָה, כְּדִי לְהַעֲלוֹת אֶת הַתּוֹרָה וְהַמְצוֹת.

אָךְ, כְּפִי שֶׁלְמַדְנּוּ, בְּכָנָף אַחַת עֲדִין אֵי-אֶפְשֵׁר לְהַעֲלוֹת אֶת הַתּוֹרָה וְהַמְצוֹת לְמַעְלָה לְפָנַי ה' יִתְבַּרֵךְ. לְכֵן, כְּאֲשֶׁר מְגִיעַ חַג הַסְּכוּת, שֶׁהוּא זְמַן שְׁמֵחַתְנּוּ, שָׁבוּ כִידוּעַ הַקַּב"ה מִסְּכַף אוֹתְנּוּ בְּאוֹר מְקִיף, הִנֵּה, עַל-יְדֵי כָךְ מֵתְעוֹרְרִים כָּל יִשְׂרָאֵל לְעִשׂוֹת תְּשׁוּבָה מֵאֶהְבָה לְה' יִתְבַּרֵךְ, וְעַל-יְדֵי כָךְ נִבְרָאֵת הַכְּנָף הַשְּׁנִיָּה, הַכְּנָף שֶׁל הָאֶהְבָה. וַיֵּשׁ לוֹמֵר, שֶׁלְאַחַר שֶׁנִּבְרָאוּ שְׁתֵּי הַכְּנָפִים, שֶׁל יִרְאָה וְשֶׁל אֶהְבָה, הִנֵּה, עַל-יְדֵי כָךְ עוֹלוֹת כָּל הַמְצוֹת שֶׁקִּיְמוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִשְׁךְ כָּל הַשָּׁנָה לְמַעְלָה, לְרִיחַ נִיחוּחַ לְפָנַי הַקַּב"ה.

וְעַל-כֵּן, כְּתַב ה"שׁ מִשְׁמוּאֵל" (סוּכוֹת תר"פ דף ק"פ), רוֹמֵז הַכְּתוּב: "בְּאֶסְפְּכֶם אֶת תְּבוּאוֹת הָאָרֶץ תַּחֲגוּ אֶת חַג ה' שְׁבַעַת יָמִים". דְּהִינּוּ, "בְּאֶסְפְּכֶם אֶת תְּבוּאוֹת הָאָרֶץ" – בְּחַג הַסְּכוּת, שֶׁהוּא הַזְּמַן לְאֲסוֹף אֶת הַמְצוֹת וְהַמַּעֲשִׂים הַטּוֹבִים שֶׁנִּשְׂאָרוּ בְּאָרֶץ, וְלֹא עָלוּ לְשָׁמַיִם, מַחֲמַת הַעֲדָר כְּנָפִים שֶׁל אֶהְבָה וִירְאָה. וְזֶהוּ "תַּחֲגוּ אֶת חַג ה' שְׁבַעַת יָמִים" – כִּי בְּסוּכוֹת נִשְׁלְמוּ הַכְּנָפִים שֶׁל "יִרְאָה וְאֶהְבָה", וְאֵז אֶפְשֵׁר לְהַעֲלוֹת אֶת כָּל הַמְצוֹת וְהַמַּעֲשִׂים הַטּוֹבִים לְמַעְלָה לְרִיחַ נִיחוּחַ לְפָנַי ה' יִתְבַּרֵךְ.

וְהִנֵּה, הֵן אֵמֶת כִּי בְּחַג הַסְּכוּת נִשְׁלְמָה עֲבוֹדַת ה' מֵאֶהְבָה. אוֹלָם, עֲדִין אֵין זֶה בְּתַכְלִית הַשְּׁלִימוֹת, מִכִּיּוֹן שֶׁעֲבוֹדַת ה' מִירְאָה וּמֵאֶהְבָה הֵיוּ בְּזְמַנִּים נִפְרָדִים, כִּי בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה וּבְיוֹם הַכִּיפּוּרִים הִיְתָה הַעֲבוֹדָה מִירְאָה (מ-א' בְּתִשְׁרֵי עַד י' בְּתִשְׁרֵי). וְאֵילוּ בְּחַג הַסְּכוּת הִיְתָה הַעֲבוֹדָה מֵאֶהְבָה (מ-טו' בְּתִשְׁרֵי עַד כ"א' בְּתִשְׁרֵי).

על-כן אמר הקב"ה "קשה עלי פרידתכם". כלומר, מה שאתם מפרידים את היראה והאהבה זו מזו - היראה בימים הנוראים, והאהבה רק בחג הסוכות - קשה עלי.

לכן אני מבקש מכם: "עצרו(=התעכבו) עמי עוד יום אחד" - הוא שמיני עצרת, היום האחרון, שכולל בתוכו את שתי העבודות - עבודת הימים הנוראים, עבודה מיראה, והעבודה של חג הסוכות, עבודה מאהבה. ועל-ידי כך תצרו ותתברו יחד את היראה והאהבה, כדי שיעלו כל המצוות והמעשים הטובים למעלה, לריח ניחוח לה. "בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ"

ידוע ומפורסם מה שמוכר בספרי החסידות פעמים רבות אין מספר, בשם האריז"ל (שער הפנות קריאת שמע, ח'), שהשם "אהויה" הוא שם הדעת, והוא יוצא מראשי התיבות של הפסוק: "את השמים ואת הארץ". וכפי שכתב ה"אזהב ישראל" (ויגש): "ויגש אליו יהודה, ראשי תיבות (ואי), גמטריה טו"ב. ואיהו(=וזהו) מנין שם קדוש אהויה, היוצא מראשי תיבות של 'את השמים ואת הארץ', דאיהו גושפנקא דמלפא(=שהוא חותמת המלך), דבה חתים(=שבה חותם) קוב"ה שמיא וארעא(=את השמים והארץ), והוא שם הדעת עליון הקדש".

וכן כתב ה"מאור ושמש" (ויגש): "ידוע שהשם אהויה הוא שם הדעת, שהוא גושפנקא דחתים ביה (קוב"ה) שמיא וארעא... ששם הזה הוא שם הדעת". וצריך להבין, מדוע נרמז שם הדעת בכתוב "ויגש אליו יהודה"? ויש לומר על-פי מה שכתב ה"אגרא דכלה" (בראשית, "את השמים"), ששם הדעת אהויה מסוגל להתזרזיר לאדם את הדעת בידיעות התורה שנשתכחו ממנו. וכפי לשון קודשו: "את השמים ואת הארץ" ראשי תיבות אהויה, נקרא גושפנקא דחתים ביה שמיא וארעא, הוא השם הדעת... וטוב לכונו להתודע ולהגלות(=כדי לגלות) לאדם את אשר נעלם ממנו בידיעות התורה".

ומעתה יש לומר, כי יהודה נסתפק אם לגשת אל יוסף, כדי להתנפח עמו בענין בנימין שלקחו יוסף לעבד (על גניבת הגביע). שכן, אולי יצא מזה סכנה לבנימין ולשאר השבטים. על-כן שת יהודה עצה בנפשו לכוון בשם הדעת אהויה, כדי שיאיר לו ה' את דעתו, האם לגשת אל יוסף או לא. ואכן, כאשר האיר לו הקב"ה את דעתו, נגש יהודה אל יוסף, ועל כל זה רמז הכתוב: "ויגש אליו יהודה" - ראשי תיבות גמטריה שם הדעת אהויה.

על-פי האמור יאיר לנו להבין את סמיכות סיום התורה לתחילתה: "ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל. בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ". שהנה, על הכתוב בסיום התורה, "לעיני כל ישראל", פרש רש"י: "שנשאו לבו (של משה רבנו) לשבור הלוחות לעיניהם (של ישראל) שנאמר 'ואשברם לעיניכם', והספימה דעת הקב"ה לדעתו, שנאמר: 'אשר שברת' - ישר כוחך ששברת". ואולם, על-ידי שבירת הלוחות ירדה שכחת התורה לישראל, כמו ששנינו בגמרא (עירובין נד'): "אלמלי לא נשתברו לוחות הראשונות, לא נשתכחה תורה מישראל". דהינו, על-ידי שבירת הלוחות נשתכחה תורה מישראל. והנה, כבר נתבאר שהעצה היעוצה להתזרזיר תורה שנשתכחה היא על-ידי שם הדעת אהויה. ועל-כן, כאשר מסתימת התורה בכתוב: "אשר עשה משה לעיני כל ישראל". וכאמור פרש רש"י, שנשאו משה לשבור את הלוחות לעיניהם, והספימה דעת הקב"ה לדעתו, מתעוררת התמיהה - והלא על-ידי שבירת הלוחות נשתכחה התורה מישראל... לכן, באה התורה לתת לנו עצה איך להתזרזיר את התורה שנשתכחה: "בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ", ראשי תיבות שם הדעת אהויה, שהמכון בו מסוגל להתזרזיר את התורה שנעלמה ממנו.

"ישראל מפרנסין לאביהם שבשמים..." (הזוהר הקדוש "ויקרא" ו')

פעם נכנס הרה"ק ה"תולדות יוסף" מפולנאה זיע"א לבית המדרש של רבו הקדוש הבעש"ט, וראה שם אדם זר החולד הלוד ושוב בבית המדרש, וכלו שקוע במחשבותיו. נגש אליו ה"תולדות יוסף", ושאל אותו, מי הוא ומאין בא? ענה לו האיש: למה לך לדעת זאת? אמר לו ה"תולדות יוסף": אגיד לך מדוע אני שואל: כאשר שני יהודים זרים נפגשים יחד, ובאים להכיר איש את רעהו, ונעשים ביניהם קשרי ידידות - הנה, בפעם הבאה, כאשר הם נפגשים, נותנים הם שלום זה לזה, ואומרים "שלום", "ברוך ה'", "השבח לאל". ודע לך ששבח זה חשוב מאד בשמים. שכן, מצינו בתהילים שכתוב (כבי ד'): "ואתה קדוש יושב תהלות ישראל". דהינו, כמו שאדם בעל עסק יושב ומחפה לאנשים שיבואו ויפרנסו אותו, מוכר הזין יושב ומחפה לקונים, וכן הסנדלר יושב ומחפה לקונים - כך גם הקב"ה "יושב תהלות ישראל" - דהינו, יושב ומחפה, וממתין שיבואו ישראל/יהודים ויאמרו תהילות זה לזה, ומזה כביכול הקב"ה מתפרנס, כמו שכתוב: "ישראל מפרנסין לאביהם שבשמים"... ופרנסה זו חביבה מאד לפניו יתברך. על-כן - אמר ה"תולדות יוסף" לאותו זר - רוצה אני להפריך. והנה, תיכף ומיד כאשר סגים ה"תולדות יוסף" את דבריו, נעלם אותו זר מלפני עיניו. עמד ה"תולדות יוסף" משתומם נוכח הפלא הזה. ומיד נכנס לרבו הבעש"ט, וספר לו בתמהון על שארע לו. אמר לו הבעש"ט, ברוח קודשו: דע לך, שאותו הזר היה אליהו הנביא. וכאשר הוא שמע את הפשט הקר שאמרת לו על הכתוב "ואתה קדוש יושב תהלות ישראל" - תיכף ומיד עלה לשמים, כדי למסור את הפירוש שלך למתיבתא דרקיע(=לישיבה של מעלה). חג שמח!